

ВИБОРИ У ТУРЕЧЧИНІ: ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ І НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Автор:

Олексій Авдєєв

У травні 2023 р. в Турецькій Республіці відбулися президентські та парламентські вибори. Попри тривалу економічну кризу в державі та об'єднання ключових опозиційних сил проти чинної влади, Партія Справедливості та Розвитку та Реджеп Тайп Ердоган зуміли зберегти свої позиції.

Збереження Ердоганом влади означитиме відсутність радикальних змін в політиці держави. Турецька Республіка продовжуватиме балансувати в своїй зовнішній політиці, орієнтуючись на власні національні інтереси та підкреслюючи свою незалежність від зовнішніх впливів.

Для України це означає, що Анкара все ще залишається надзвичайно важливим партнером, але – не повноцінним союзником у війні проти РФ. Проте таку позицію Туреччини не слід прив'язувати виключно до постаті Ердогана. Критичні до Заходу погляди дуже розповсюджені в турецькому суспільстві, і перемога чинної влади на виборах частково є наслідком цієї тенденції. Глибинні зміни в турецькій політиці будуть можливі лише у випадку, якщо зміняться погляди населення – а не людина в кріслі президента Республіки.

Особливості сучасної політичної системи Турецької Республіки

Сучасну політичну систему Туреччини можна охарактеризувати терміном «електоральний авторитаризм»¹. Для неї характерні:

1. Монополія правлячої Партії Справедливості та Розвитку (ПСР) на медіа.

Чинна влада Туреччини протягом свого понад двадцятирічного перебування при владі зуміла здобути контроль над медійним простором. Цей процес особливо активізувався після початку конфлікту між Р.Т.Ердоганом та Ф.Гюленом, і завершився в середині 2010-х рр., на хвилі обмежень, запроваджених після невдалої спроби військового

¹ Yilmaz I., Bashirov G. The AKP after 15 years: Emergence of Erdoganism in Turkey. Third World Quarterly. March 2018. P. 1-19.

перевороту 2016 року. Влада з одного боку створювала нові підконтрольні медіа, а з іншого – ставила під контроль або ж забороняла опозиційні видання².

Вагому роль в інформаційному просторі Республіки відіграють щоденні газети. Значною популярністю користувалось видання *Hurriyet Daily News*, яке було створено ще в 1961 році. Протягом тривалого часу газета залишалась голосом світської, лівоцентристської опозиції Ердогана, не приховуючи своєї політичної спрямованості та пріоритетів. Втім, в 2018 році контроль над нею прибрали до своїх рук близькі до Ердогана представники бізнесу. В результаті редакційна політика медіа змінилась (офіційно було оголошено про курс на незалежну журналістську роботу – що на практиці означало фактичну відмову від критики влади).

Іншою популярною щоденною газетою виступала *Zaman*, яка вважалась інформаційним рупором гюленістів в Республіці. У період союзництва Ердогана та Гюлена він використовувався в кампанії ПСР проти світської опозиції та військових кіл. Проте публікації в *Zaman* щодо участі найближчого оточення та членів родини Ердогана в корупційних оборудках наприкінці 2013 року ознаменували остаточний розрив та початок жорсткого протистояння між цими політиками. Протягом наступних двох років газета продовжувала критично висвітлювати діяльність турецької влади, що викликало репресії. Спочатку в березні 2016 року видання було поставлене під контроль державного адміністратора, що практично зупинило її діяльність, а через кілька днів після невдалого військового перевороту в липні 2016 р. газета була офіційно заборонена.

Стикаючись з критикою в інформаційній площині, Партія Справедливості та Розвитку потребувала власного підконтрольного ЗМІ. Рупором партійної пропаганди ПСР можна вважати щоденну газету *Daily Sabah*. Вона була створена на початку 2014 року з метою забезпечити привабливе для правлячих політичних сил висвітлення їхньої діяльності в умовах, коли щодо них поступового нарощувалась критика – як з боку прибічників світських кемалістських поглядів, так і колишніх релігійних союзників. За наступні роки своєї діяльності *Daily Sabah* продемонструвала свою незмінну прихильність партійним інтересам, нещадно критикуючи опозицію турецькій владі (як внутрішню, так і зовнішню), та агітуючи читачів підтримувати ПСР та Ердогана.

Іншою проурядовою газетою в Турецькій Республіці є *Yeni Şafak*, яка була заснована в 1994 році. На початковому етапі свого існування вона виступала з консервативних позицій, критично оцінюючи діяльність як турецьких лібералів, так і ісламістів. Втім, після того, як в 1997 році контроль над нею здобув близький до Ердогана холдинг *Albayrak*, газета трансформувала свою оцінку подій в бік підтримки курсу, проголошеного тодішнім мером Стамбулу. Ситуація не змінилась після заснування та електоральних перемог ПСР – *Yeni Şafak* продовжує обслуговувати інтереси правлячого режиму.

² Семенова Г.О. Кемалізм та неоосманізм у зовнішній політиці Турецької Республіки. Дисертація канд. політ наук. Спец: 23.00.04. Вінниця-Чернівці, 2021. 295 с.

Офіційним новинним агентством Туреччини є Anadolu Agency, створена ще в 1920 році. Вона презентує державний погляд на події. Це визначає її певну залежність від правлячої політичної сили – яка стала особливою помітною після приходу до влади ПСР.

2. Патронаж та спорідненість регіональних осередків ПСР з місцевими органами влади.

Партія Справедливості та Розвитку будувала контроль над країною на основі неопатрімоніалізму. ПСР штучно створила умови, спрямовані на забезпечення притоку її прихильників до лав економічної еліти держави. Своєю політикою вона сприяла появі «нової буржуазії» – бізнесменів та представників середнього класу, які «пробилися нагору» та переїхали до центру з регіонів за допомогою партії. Їхнє збагачення забезпечувалося доступом до державних контрактів і замовлень, а майбутнє та перспективи безпосередньо пов'язані з політичним майбутнім партії та Ердогана особисто³.

Одним з найвпливовіших каналів забезпечення масового патронажу стало втручання правлячої політичної сили в планування та реалізацію розподілу державних ресурсів, спрямованих на забезпечення соціального захисту та економічного благополуччя населення. Влада активно застосовувала опосередкований економічний важіль для впливу на електорат. Регіони та міста, які забезпечували підтримку ПСР, отримували преференції та державні дотації в рамках реалізації соціальних програм. Натомість осередки опозиційних сил залишалися без належної уваги та коштів, необхідних для реалізації потрібних програм та ініціатив. Таким чином, була побудована система, у якій лояльність до влади винагороджувалася фінансовими вливаннями, натомість критика в її бік – каралася недостатньою увагою та ігноруванням наявних проблем⁴. В управлінському плані також спостерігалось поступове злиття органів державної влади та місцевих осередків ПСР. Розповсюдженою стає ситуація, коли пов'язаний із партією персонал поєднує політичні та адміністративні функції. З одного боку, це спрощує контроль центру за ситуацією на місцях. З іншого – формує в населення імідж Партії Справедливості та Розвитку як безальтернативної сили, відповідальної за державну діяльність.

3. Популярність «влади сильної руки».

Для турецького суспільства в цілому характерне тяжіння до режимів лідерського типу. Це чітко прослідковується в історії Турецької Республіки. Батько Республіки – Мустафа Кемаль Ататюрк – не лише повністю контролював її протягом свого життя, але й заклав ідеологічні рамки, які визначали подальший шлях турецької політики. В результаті в політичній системі Туреччини сформувався тренд «вождізму». Потреба в «сильній руці» та віра в лідера стали ознаками вподобань населення, яке дуже часто

³ Oner I. Existential threats bringing Erdoğan and Maduro together. Ahval. URL: <https://ahvalnews.com/venezuela-turkey/existential-threats-bringing-erdogan-and-maduro-together>

⁴ Yilmaz I., Bashirov G. The AKP after 15 years: Emergence of Erdoganism in Turkey. Third World Quarterly. March 2018. P. 8.

пов'язує категорії ідеології та політики з конкретною особистістю/політичним діячем. Така тенденція мала місце для електорату всіх політичних полюсів турецької партійної системи протягом другої половини ХХ століття. Електорат провідних політичних сил пов'язував свої надії з конкретними лідерами, які формували політичне життя Туреччини (Бюлент Еджевіт – для лівоцентристів-кемалістів; Сулейман Демірель – для правоцентристських прозахідних сил; Неджметтін Ербакан – для традиційних ісламістів; Альпарслан Тюркеш – для націоналістів).

Популярність постаті Ердогана відповідає цьому тренду. На початку своєї кар'єри, граючи на протиставленні народу корумпованій верхівці, він активно використовував своє невисоке соціальне походження для формування образу «людини з низів», яка «сама зробила себе». Він брав на себе повноваження «голосу простих людей», лідера в їхній боротьбі проти старих еліт. Важливим внеском у формування його іміджу стала конституційна реформа 2007 року, завдяки якій Ердоган став першим політиком, обраним на посаду президента загальнонаціональним голосуванням. Це сприяло формуванню його образу дозволило його «Людини Нації» – особи, яка уособлює турецький народ та є провідником його волі⁵. В очах консервативних релігійних кіл він є «турецьким мусульманським месією», лідером, на якого покладена відповідальність за активізацію глобальної мусульманської громади⁶. Наявні геополітичні успіхи в контексті просування ідеї тюркської солідарності (як реальні, на кшталт підтримку Азербайджану в переможній для Баку 44-денній війні 2020 року, так і уявні) посилювали позиції Ердогана серед прихильників пантюркістської ідеології.

4. Високий рівень політичної активності турецького суспільства.

Турецьке суспільство – політично активне. Для населення країни питання участі у виборах є важливим обов'язком, який люди воліють виконувати (у випадку президентських виборів це ймовірно пояснюється й ейфорією від того, що населення лише нещодавно – з 2014 р. – отримало можливість обирати голову держави прямим голосуванням, в рамках загальнонаціональних виборів). Підтвердженням цьому виступають традиційно високі показники явки на виборах. Зокрема, в 2023 році участь в парламентських виборах та першому турі президентських виборів взяли близько 87% електорату; показники другого туру президентських виборів трохи знизилась – до 84%⁷. Проте помилково буде ототожнювати ці високі показники виключно з історичним характером останнього голосування. Насправді, подібна висока явка мала місце й в попередні роки. Зокрема, в 2018 році явка на президентських виборах, які пройшли в один тур, становила понад 86%: явка на парламентських виборах практично ніколи не опускається нижче 80%.

⁵Akyol M. Erdoganism [noun]. Foreign Policy. June 21, 2016. URL: https://foreignpolicy.com/2016/06/21/erdoganism-noun-erdogan-turkey-islam-akp/?utm_content=buffer9daf0&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer

⁶Савчук Т. Путін, Ердоган, Сі: культ особи в сучасній політиці. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/putin-erdogan-xi-kult-osoby/29486180.html>

⁷Вища Виборча Рада Туреччини (Yüksek Seçim Kurulu). URL: <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu>

Ключові сили та особливості виборчих перегонів 2023 р.

Як влада, так і опозиція серйозно підійшли до президентських та парламентських виборів 2023 року. Опозиційні партія зібралися з силами, прагнучі врешті решт завершити двадцятирічне панування Партії Справедливості та Розвитку. Водночас для Ердогана в силу віку ці вибори мали стати останніми перегонами, в яких він братиме участь. Відтак, для нього було принципово забезпечити собі владу ще на п'ять років та залишитися непереможеним на внутрішньополітичній арені.

На перебіг виборчих перегонів здійснювала вплив серія факторів. Оптимізму опозиції сприяла глибока економічна криза в державі. Розпочате ще влітку 2018 року падіння курсу національної валюти – турецької ліри – до сих пір не вдається зупинити. Протягом останніх років її курс до долара США постійно знижувався, неодноразово встановлюючи антирекорд⁸.

За таких умов було природним очікувати від населення невдоволення політикою влади. У випадку Туреччини відповідальність Ердогана була навіть більшою, ніж можна припустити. Замикаючи планування стратегії державної політики на власній особі, президент контролював економічну політику Туреччини. В умовах фінансової кризи він послідовно виступав проти збільшення відсоткових ставок, і таким чином сприяв знеціненню національної валюти.

Ще одним ударом по репутації Ердогана – при цьому зовсім неочікуваним, на відміну від економічної кризи – міг стати руйнівний землетрус в Туреччині 6 лютого 2023 р. Масштабні жертви (понад 50 тис. загиблих⁹) та матеріальні збитки поставили перед чинною владою нові завдання. При цьому частини руйнувань ймовірно можна було б уникнути за умов дотримання правил будівництва – що актуалізувало питання пошуку винних та відповідальності влади за ситуацію.

Проте час показав, що фактор землетрусу не зміг суттєво вплинути на виборчі перегони. Прихильники та опоненти чинної влади по різному оцінили її зусилля у реагуванні та ліквідації наслідків, водночас залишаючись при своїх переконаннях. Більше того, продовження знецінення турецької ліри також не принесло вагомої втрати Ердоганом популярності. Опитування показували, що він щонайменше не сильно відстає від опозиційного кандидата – що за поточних умов було вагомою заявкою на остаточний успіх.

Таким чином, опозиція не змогла в повній мірі скористатися тими тузами, які отримала на руки. Провина лежить на самих опозиціонерах, які об'єдналися, але не змогли належним чином презентувати себе виборцю. Турецька опозиція виглядала неоднорідною.

⁸ Цуркан Р. Курс турецької ліри рекордно обвалився. Подробиці, 16.03.2023. URL: <https://podrobnosti.ua/2469002-kurs-turetsko-lri-rekordno-obvalivsja.html>

⁹ Death toll climbs above 50,000 after Turkey, Syria earthquakes. Aljazeera, 25.02.2023. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2023/2/25/death-toll-climbs-above-50000-after-turkey-syria-earthquakes>

В опозиційній Національній альянс («Альянс Шести») увійшли представники різних за поглядами політичних сил, зокрема:

- Республіканська народна партія (РНП) – найстарша в країні політична сила, яка об'єднує кемалістів та сповідує лівоцентристські погляди;
- Хороша партія – націоналісти, які відкололися від Партії націоналістичного руху після того, як остання пішла на союз з Ердоганом;
- Партія благоденства – традиційні ісламісти;
- Демократична партія – правоцентристська політична сила, яка в минулому (до ери Ердогана) виступала ключовим опонентом РНП.
- Партія Демократії Прогресу – політична сила, створена в 2020 р. одним із засновників Партії Справедливості та Розвитку Алі Бабаджаном після того, як він перейшов в опозицію до Ердогана;
- Партія майбутнього – ще одна партія, створена наприкінці 2019 р. колишнім союзником Ердогана – Ахметом Давутоглу – після того, як він перейшов в опозицію.

Практично, їх об'єднувало лише бажання повалення Ердогана – що не є стійким консолідуючим чинником в далекосяжній перспективі, і не надто переконувало ту частину виборців, які ще вагались із визначенням позиції.

Проти опозиції грало затягування переговорів щодо висунування єдиного кандидата. Врешті решт вибір було зроблено на користь лідера РНП Кемалю Киличдароглу. Проте ймовірно він не був оптимальним. Сам Киличдароглу не справляв враження сильного політика. Скоріше, він виступав уособленням ідеї, яка полягала в скасуванні проведених Ердоганом радикальних перетворень в державі. Опозиція не приховувала, що має наміром відновлення парламентської форми правління¹⁰. За таких умов опозиційний президент мав виконувати скоріше технічну функцію – забезпечити виконання відповідних обіцянок.

Водночас подібне позиціонування не дуже співпадало із запитом турецького суспільства на сильного лідера.

Ердоган є вкрай популярним політиком. Частина турецького суспільства вважає його безумовним лідером нації. Події навколо невдалого військового перевороту 2016 року продемонстрували, що його прихильники готові навіть поставити на карту своє життя заради захисту чинної влади. Політика Ердогана також користується популярністю. Він задовольнив старі запити, які десятиліттями актуалізувались в турецькому суспільстві. По першу, він відмінив дискредитаційні кемалістські норми, які утискали релігію в Туреччині. По друге, він зумів повернути турецькому народу віру у власну велич на міжнародній арені. Важливо також що Ердоган перебуває при владі з 2003 року. За цей час народилося та виросло нове покоління турків, якому важко уявити життя без нього при владі.

¹⁰ Uras U. Turkish opposition parties promise return to parliamentary system. Aljazeera, 28.02.2022. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2022/2/28/turkish-opposition-join-powers-to-return-to-parliamentary-system>

Висуваючи Киличдароглу, опозиція втрачала можливість використати проти Ердогана фактор його віку, адже його опонент був навіть старший. Це також нівелювало вплив на результати виборів повідомлень про проблеми зі здоров'ям чинного президента.

Молоде покоління опозиційних лідерів ймовірно мало кращі шанси кинути виклик Ердогану. Його яскравим представником є мер Стамбулу Екрем Імамоглу – представник РНП. Саме з ним пов'язана чи не єдиний масштабний успіх опозиції в боротьбі з ПСР, коли він зміг захистити свою перемогу на виборах мера в 2019 році в протистоянні з Біналі Йилдиримом – одним з найдовіреніших соратників Ердогана. Також в якості потенційного кандидата розглядався мер Анкари Мансур Яваш. Представник старшого покоління політиків, він розпочинав політичну кар'єру на платформі націоналістів, і останнім часом отримував великий кредит довіри від електорату.

Важливим кроком на користь опозиції стала відмова курдської Демократичної партії народів (ДПН) висувати свого кандидата на президентські вибори. Її лідер – Селахаттін Демірташ – отримував стабільну підтримку протягом попередніх виборів (9,76% в 2014 р., 8,4% в 2018 р.¹¹), здобуваючи перемогу в південно-східних (переважно курдських) регіонах Туреччини. Оскільки її електорат перебуває в жорсткій опозиції до Ердогана, таке рішення курдської політичної сили змушувало його підтримати Киличдароглу. Водночас загравання опозиції з курдським електоратом могло відлякати від неї частину власних – націоналістичних пантюркістських – прихильників. Курдський фактор використовувався й для дискредитація опозиції в публічній сфері за рахунок брудних технологій (ролики з монтажем Киличдароглу разом із лідерами терористичної Робочої партії Курдистану¹²).

Натомість на користь влади зіграло самовисування Сінана Огана – колишнього члена парламенту від націоналістичної Партії націоналістичного руху (ПНР). В минулому Оган як націоналіст критикував політику Ердогана. Скептичне ставлення до конституційної реформи 2017 року, яка перетворила Туреччину на президентську республіку, та протистояння з чинним лідером ПНР Девлетом Бахчелі, який після спроби військового перевороту 2016 року пішов на союз з ПСР, демонструвало опозиційність політика до чинної влади. Водночас його геополітичні погляди та євразійський бекграунд (в т.ч. зв'язок з РФ, де в 2009 р. він захистив дисертацію кандидата наук) природно зближували погляди Огана на зовнішню політику з

¹¹Вища Виборча Рада Туреччини (Yüksek Seçim Kurulu). URL: <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu>

¹² Ünker P., Sparrow T. Fact check: Turkey's Erdogan shows false Kilicdaroglu video. DW, 24.05.2023. URL: <https://www.dw.com/en/fact-check-turkeys-erdogan-shows-false-kilicdaroglu-video/a-65554034>

позицією Ердогана. В результаті його рішення підтримати чинного президента перед другим туром зіграло на руку останньому¹³.

Сам факт наявності в Огана ресурсів для висування та проведення кампанії актуалізує підозри щодо джерел його підтримки. Він міг виступати своєрідним технічним кандидатом від влади. Також цілком можливо, що його ресурси мають російське походження та стали елементом російського втручання у вибори з метою підтримки Ердогана. Оган, виступаючи з націоналістичною платформою, відтягував на себе частину світського електорату, яка в іншому випадку могла б підтримати опозиційного кандидата. Незалежний, втім де факто провладний націоналіст створював альтернативу для Хорошої партії Мерал Акшенер, яка була вагомим елементом «Альянсу Шести».

Результати виборів та перспективи Туреччини після їх завершення

Врешті решт президентські та парламентські вибори в травні 2023 р. принесли перемогу чинній владі.

В рамках загальнонаціонального волевиявлення 14 травня було обрано новий склад парламенту. Владний Народний альянс, сформований навколо Партії Справедливості та Розвитку, попри погіршення результату у порівнянні з попередніми виборами, зберіг контроль над парламентом, отримавши 323 з 600 мандатів. Опозиційні сили отримали 277 місць (212 мандатів відійшло Національному альянсу, 65 мандатів – Альянсу праці та свободи, який об'єднав ліві та курдські сили)¹⁴.

Того ж дня в країні пройшов перший тур президентських виборів. Найкращий результат показав чинний Президент Реджеп Таїп Ердоган, який набрав 49,52% голосів (понад 27,1 млн. виборців). Друге місце посів лідер об'єднаної опозиції («Альянсу Шести») Кемаль Киличдароглу – за нього проголосували 44,88% електорату (понад 24,5 млн. голосів). Незалежний кандидат Сінан Оган отримав підтримку понад 5% виборців (понад 2,8 млн. голосів). Близько 236 тис. осіб (0,43%) позначили в бюлетенях Мухаррема Індже, який напередодні виборів відмовився від участі в перегонах¹⁵.

Оскільки жоден з кандидатів не набрав більше 50% голосів, 28 травня в Туреччині пройшов другий тур виборів. На них перемогу здобув Реджеп Таїп Ердоган, який отримав підтримку 52,18% виборців (понад 27,8 млн. голосів). Його опонент заручився підтримкою 47,82% електорату (25,5 млн. виборців)¹⁶.

¹³ Turkey elections: Erdogan wins endorsement from third-place Ogan. LeMonde, 22.05.2023. URL: https://www.lemonde.fr/en/europe/article/2023/05/22/turkey-elections-erdogan-grabs-endorsement-from-third-place-presidential-candidate_6027592_143.html

¹⁴ Вища Виборча Рада Туреччини (Yüksek Seçim Kurulu). URL: <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu>

¹⁵ Вища Виборча Рада Туреччини (Yüksek Seçim Kurulu). URL: <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu>

¹⁶ Вища Виборча Рада Туреччини (Yüksek Seçim Kurulu). URL: <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu>

Вибори пройшли без суттєвих порушень та скандалів. Визнання їх результатів з боку опозиції означало, що Туреччина пройшла цей етап своєї історії, не заглиблюючись у турбулентність та внутрішню кризу. Ердоган, зберігши свої основні досягнення, перейшов до планування політики на майбутні роки.

Після перемоги на виборах він затвердив новий уряд, практично повністю змінивши його склад.

Мова йде про омолодження команди та просування та керівні посади лояльних посадовців, які вже проявили себе, особливо – на південному напрямку, в протидії найбільш актуальним загрозам (боротьба з курдськими терористами, реагування на громадянську війну в Сирії). Зокрема, на пост глави турецького МЗС був призначений экс-керівник Організації національної розвідки (МІТ) Хакан Фідан, в той час як посада головного розвідника країни перейшла до колишнього прес-секретаря президента Ібрагіма Калина.

Не слід забувати й про фактор особистої лояльності. Свої посади не зберегли важковаговики турецької політики, зокрема міністр внутрішніх справ Сулейман Сойлу, який вважається надзвичайно потужною фігурою всередині правлячої партії. На його місце був призначений Алі Єрлікайя, який з 2018 року обіймав посаду губернатора Стамбулу.

При цьому подальші кадрові призначення Ердогана, зокрема зміна керівництва регіональних управлінь поліції, справляють враження очищення безпекової системи від близьких до Сойлу людей. В той же час зберегли свої посади начальники поліції Стамбула, Адани та Анталії, які не були креатурами попереднього міністра внутрішніх справ¹⁷. Таким чином, можна констатувати подальшу консолідацію влади в руках Ердогана та очищення політичної системи Республіки від потенційних конкурентів всередині власної партії – що неодноразово робилося і в минулому.

Висновки

Гострота політичної боротьби в рамках виборів, а також їх результати засвідчили глибокий розкол турецького суспільства навколо поглядів на принципи, які мають визначати майбутнє держави. Водночас відсутність суттєвих порушень та масових протестів, та мирне визнання опозицією своєї поразки підтвердили стабільність турецької політичної системи. Успіх Ердогана в умовах жорсткої економічної кризи в держави підкреслив довіру, якою він користується в значній частини населення Туреччини.

¹⁷ Габер Є. Велике оновлення: що стоїть за кадровими змінами в керівництві безпекового сектору Туреччини? UA-South, 10.08.2023. URL: <https://www.uasouth.media/analysis/484?fbclid=IwAR1npGx2tL1TdUBZ4LbTqCbOHUK9p9inX5-JeJPhY7UsCOsz1aK3j8hOGNQ>

При цьому слід враховувати, що вибори 2023 року стали для Ердогана останніми (про що він неодноразово заявляв). Через п'ять років ПСР потрібно висувати потужного кандидата, гідного статусу наступника Ердогана. Наразі кандидатура неочевидна. В минулому до цієї ролі ймовірно готували Берата Албайрака – бізнесмена та зятя Ердогана, сина його особистого друга. Його послідовно (та штучно) просували на керівні посади в державі. Проте його несподівана відставка з поста міністра фінансів в 2020 році ознаменувала розрив з Ердоганом. Водночас Партії Справедливості та Розвитку потрібно мати на увазі, що наступним опонентом владного кандидата будуть представники молодого покоління опозиції, які вже зараз мають потужну електоральну підтримку.

Протягом найближчих років Туреччина продовжуватиме реалізацію традиційної для Ердогана зовнішньої політики. Не слід очікувати кардинальних змін щодо курсу, основою якого є підкреслення незалежності та демонстрація впливу Республіки.

В контексті російської агресії проти України це означає збереження збалансованої позиції. З одного боку, Туреччина не відмовиться від загальної підтримки України та визнання її територіальної цілісності; продовжуватиме реалізацію спільних проєктів, які становлять для Анкари інтерес (зокрема, в сфері військово-промислового співробітництва). Водночас вона зберігатиме високий рівень відносин з РФ, традиційно відмовляючись від запровадження проти агресора обмежень та користуючись можливостями, які надає турецькій економіці санкційна політика партнерів України. Продемонстрована влітку 2023 року позиція щодо виходу РФ із зернової угоди та російських недружніх дій в Чорному морі (інцидент з вантажним судном “Sukru Okan” 13 серпня 2023 р.) показала неготовність (та небажання) Анкари до конфронтації з Москвою.

Туреччина продовжує пропонувати себе в якості посередника для врегулювання ситуації. Водночас після перемоги на виборах це питання має для Ердогана відносно менше значення, адже він вже не так потребує якогось зовнішньополітичного успіху для публічного представлення електорату. З цієї ж причини можна очікувати приглушення антизахідної риторики турецької влади.

Конкретні аспекти регіональної політики Туреччини залежатимуть від характеру її відносин із Заходом. Франція залишається для Туреччини недружньою державою. Водночас відносини з США можуть бути врегульовані шляхом компромісів та домовленостей, зокрема в контексті схвалення заявки Швеції на вступ в НАТО. Відтак, публічна риторика та позиція Анкари щодо російської агресії можуть перебувати в залежності від американської близькосхідної політики та готовності Вашингтону відновити повноцінне військово-технічне партнерство з Туреччиною.

© Центр міжнародної безпеки

Автор:

Олексій Авдєєв

Інформація та погляди, викладені в цьому дослідженні, належать авторам і не обов'язково відображають офіційну думку Фонду Конрада Аденауера та Міністерства закордонних справ України.

Центр міжнародної безпеки

вул. Бородіна Інженера, буд. 5-А, м. Київ, 02092, Україна

Тел.: +380999833140

Е-пошта: cntr.bezpeky@gmail.com

<https://intsecurity.org/>

